

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף מז

למדנו במשנה - חוץ מן הדם כו': שאין בו כרת על אכילתו בטומאה או בנותר (אבל יש כרת על עצם אכילת הדם).

מנא הני מילי? הגמרא שואלת מה המקור לכך? כתשובה היא מביאה סוגיא אחרת, ומתוך הדברים תתבאר תשובה גם לשאלתנו. הסוגיא עוסקת בשאלה מדוע אין בדם של קרבנות דין מעילה?

אמר עולא: נאמר "וְאֵינִי נֹתְתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר" המילה "לכם" מלמדת שהדם שלכם להשתמש בו כחולין.

דבי רבי ישמעאל תנא: "וְאֵינִי נֹתְתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר", לכפרה נתתיו ולא למעילה.

ורבי יוחנן אמר: נאמר בהמשך הפסוק הנ"ל "כִּי הָדָם הוּא בְנִפְשׁ יִכַּפֵּר" כלומר 'בהוויתו' יהיה לפני כפרה כמו לאחר כפרה. דהיינו כמו שלאחר כפרה אין בו דין מעילה, וטעם הדבר כי כבר נגמרה מצוותו לאחר שכיפרו בו בזריקה על המזבח, ו'אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו'. כך גם לפני כפרה אין בו מעילה.

קושיא: אימא לאחר כפרה כלפני כפרה וכו': אולי נאמר הפוך? תירוץ: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו.

קושיא: ולא? והרי תרומת הדשן: בכל יום לוקחים מהאפר שעל המזבח ומניחים אותו ליד המזבח והוא נבלע במקומו. נאמר "וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ" ללמד שתרומת הדשן צריכה להשאר שם עד שתבלע במקומה, והיא אסורה בהנאה. ומכאן שיש בה מעילה, כי דבר שאסור בהנאה יש בו דין מעילה.

והרי לאחר שהניחוהו אצל המזבח נגמרה מצוותה, ובכל אופן יש בה מעילה!

תירוץ: משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה וכו': גם בבגדי כהונה כתוב שהם טעונים גניזה. דהיינו נאמר על בגדי הלבן של הכהן הגדול ביום הכיפורים לאחר סיום עבודתו "וְהִנִּיחָם שָׁם" ללמד שאסור להשתמש בהם יותר.

וישנו כלל ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמד. ולכן לא ניתן ללמוד מתרומת הדשן שיש דבר שנעשית מצותו ומועלין בו.

קושיא: הניחא לרבנן: אלא שנחלקו רבנן ורבי דוסא בפירוש הפסוק "וְהִנִּיחָם שָׁם" בבגדי כהונה. לדעת רבי דוסא הכוונה שאסור לכהן הגדול להשתמש בהם ביום כיפור אחר, אך מותר לכהן הדיוט להשתמש בהם כל השנה. ואילו לדעת רבנן הם טעונים גניזה ואסור לכהן הדיוט להשתמש בבגדים אלו.

לדעת רבנן ניחא, כי יש לנו שני כתובים הבאים כאחד. אבל לדעת רב דוסא אין לנו פסוק בבגדי כהונה, ונותר לנו רק פסוק אחד בתרומת הדשן. (ואם כן אנו לומדים מתרומת הדשן שגם דבר שנעשית מצוותו מועלין בו, ואם כן מדוע לא נפרש את הפסוק בדם כאופן הפוך, שתהיה בו מעילה גם לאחר כפרה?).

תירוץ: משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה: יש לנו פסוק אחר. עגלה ערופה אסורה בהנאה לאחר מצוותה שנאמר "וְעֵרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנֶחֱל", 'שם' תהא קבורתה. ואם כן יש לנו שני כתובין הבאין כאחד שהם עגלה ערופה ותרומת הדשן, והם אין מלמד.

קושיא: הניחא למאן דאמר אין מלמדין: אלא שכלל זה עצמו שנוי במחלוקת, ויש דעה ששני כתובין הבאין כאחד כן מלמד. ואם כן מדוע שלא נלמד מתרומת הדשן או עגלה ערופה, לדם קרבנות שגם לאחר הכפרה תהיה בו מעילה מדאורייתא?

תירוץ: תרי מיעוטי כתיבי: ישנו מיעוט מיוחד בתרומת הדשן וכן בעגלה ערופה, למעט שדווקא בהם יש מעילה לאחר שנעשית מצוותם, אך לא בדברים אחרים. בתרומת הדשן נאמר "וְשָׂמוּ אֶצְלַי הַמִּזְבֵּחַ" ולא 'ושם', ללמד שדווקא אותו יש לשים שם והוא אסור בהנאה. ובעגלה נאמר "הָעֵגְלָה הָעֵרֹפָה" ב-ה' הידיעה, ללמד שדווקא זו טעונה קבורה ולא אחרת.

ותלתא קראי בדם למה לי? הגמרא למעלה הביאה שלוש מקורות למעט את דם שאין בו מעילה, כולם מאותו פסוק: א. "לכם" ב. "לכפר" ג. "הוא". הגמרא מבארת מדוע צריך שלושה מקורות?

א. מ"לכם" לומדים שהדם נחשב כמו חולין. למעט אכל דם של קרבן 'נותר' בשוגג, שלא חייב כרת משום נותר (אלא רק משום דם). ב. מ"לכפר" לומדים שהדם דינו כקודשים רק לגבי כפרה ולא לגבי דבר אחר. למעט אכל דם של קרבן כשהוא טמא, שלא חייב כרת על האכילה בטומאה (אלא רק משום דם). ג. מ"הוא" לומדים למעט ממעילה, כפי שביאר רבי יוחנן.

אבל פיגול לא צריך קרא: אם אכל דם מקרבן פיגול לא צריך פסוק למעט מכרת (על הפיגול). כי פשיטא שפטור, משום שאין לו מתירין, אלא הדם עצמו הוא המתיר של הקרבן.

(כפי שלמדנו לעיל, את דין חיוב כרת באכילת פיגול לומדים מקרבן שלמים. ולכן דוקא כמו שלמים שבכדי להקריב את האימורים שלהם למזבח וכן בכדי לאכול את הבשר - צריך קודם לזרוק את הדם, והזריקה מתירה אותם. אבל דם עצמו שאין לו מתירין אין חיוב כרת על אכילתו בפיגול).

*

אמר רבי יוחנן שלשה כריתות בשלמים למה? נאמרו שלושה פסוקים המלמדים שהאוכל בשר שלמים בטומאה חייב כרת. א. "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זֶרְעֶכֶם אֶל הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטִמְאַתּוּ עָלָיו וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא". ב. "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוּ עָלָיו וּנְכַרְתָּהּ". ג. "וְנִפְּשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא ... וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וּנְכַרְתָּהּ".

מדוע נצרכים שלושה פסוקים? תשובה - הפסוק הראשון כתוב בלשון 'כלל' "אֶל הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ולא מוזכר איזה קודשים. בפסוק השני כתוב 'פרט' דוקא 'שלמים'. והדין הוא שאם יש כלל ואחר כך פרט, הפרט (= קרבן שלמים) בא ללמד שהכלל של אכילת קודשים בטומאה, אמור רק בקדשי מזבח (הדומים לשלמים) ולא בקדשי בדק הבית. (וזוהי אחת מהמידות שהתורה נדרשת

בהן, 'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא'.

הפסוק השלישי נצרך ללמד על טמא שאכל קדשי מזבח שאינם ראויים לאכילה, שחייב כרת. כגון האוכל את עצי המערכה או את הלבונה או הקטורת. וזה כדעת רבנן במשנתנו.

ולרבי שמעון דאמר וכו': ולדעת רבי שמעון שטמא האוכל דברים שאינם נאכלין אינו חייב כרת. הפסוק השלישי מלמד על טמא שאכל 'חטאת הפנימית' שחייב כרת. (חטאת הפנימית - כגון פר ושעיר של יום הכיפורים שמזים את הדם שלהם בתוך ההיכל על הפרוכת ועל מזבח הזהב).

ס"ד אמינא: והחידוש בדבר. כי רבי שמעון סובר שכל קרבן שאינו קרב על מזבח החיצון כמו קרבן שלמים (כלומר שדמו לא נזרק על המזבח החיצון שבעזרה אלא על המזבח הפנימי בהיכל), לא חייבים עליו משום פיגול. ולכן לדעת רבי שמעון לא שייך פיגול בחטאת הפנימית כי היא אינה קריבה על המזבח החיצון.

על פי זה היינו אומרים שלדעת רבי שמעון גם לא יהיה חיוב כרת לאוכל חטאת הפנימית בטומאה. ועל כך מלמד הפסוק השלישי שיש כרת על אכילתה בטומאה.

*

למדנו במשנה - (נומי) ר' שמעון מחייב את שזרכו לאכול כו': ר' שמעון מחייב על אכילה, רק בדבר שדרך בני אדם לאכול, כגון קומץ. אך לא חייבים על עצים לבונה וקטורת.

איתמר רבי יוחנן וריש לקיש, רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא. חד מהאי זוזא וכו': אחד מזוג זה ואחד מזוג זה אמרו דבר אחד, והבן זוג שלהם חולק עליהם.

חד אמר: כל המחלוקת של ר"ש ורבנן היא 'בטומאת בשר' כלומר בטומאת המאכל, דהיינו האוכל עצים ולבונה טמאים. שבזה חלקו חכמים על ר"ש ואמרו שהאוכלם לוקה. ולומדים זאת מהמילה "והבשר" המיותרת בפסוק **וְהַבֶּשֶׂר אֶשָּׂר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבֶּשֶׂר כֹּל טְהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר**. אבל 'בטומאת הגוף' דהיינו אם העצים טהורים והאיש האוכל טמא, לכו"ע הוא לא לוקה כי חכמים מודים בזה לר"ש.

וחד אמר כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו. מאי טעמא? כיון דקרינא וכו': מכיון שבטומאת בשר הוא לוקה, ממילא גם בטומאת הגוף הוא לוקה. בגלל שהפסוק של טומאת הגוף כתוב מיד אחר טומאת בשר. (וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשַׂר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָהּ").

רב טביומי מתני הכי וכו': רב טביומי אמר את המחלוקת של האמוראים הנ"ל, כנ"ל, דהיינו שהמחלוקת בשיטת רבנן. ואילו רב כהנא אמר אותה על הסיפא, כלומר שהמחלוקת על שיטת רבי שמעון. כדלהלן.

חד אמר: אחד אמר - כל מה שנחלק ר"ש שלא חייבים על אכילת עצים בטומאה, זה דוקא 'בטומאת הגוף' (שהאיש טמא והעצים טהורים). אבל 'בטומאת בשר' (שהעצים טמאים) הוא מודה לרבנן שחייב מלקות. כי יש יתור בפסוק המלמד על כך (כנ"ל). ואחד אמר - שר"ש חולק גם על זה.

אמר רבא: מסתברא כמאן דאמר שר"ש פטר גם בעצים טמאים. משום שאם ר"ש סובר שהפסוק "וטומאתו עליו ונכרתה" לא הולך על עצים, ממילא גם הפסוק הקודם לו "והבשר אשר יגע בכל טמא" לא הולך על עצים. ור"ש לא סובר שדורשים את היתור של "והבשר".

קושיא: והאמר מר "והבשר" לרבות עצים ולבונה: ואם כן איך יתכן שר"ש לא דורש זאת? **תירוץ:** לפסולא בעלמא: הדרשה הזו היא אסמכתא בעלמא, ללמד על פסול מדרבנן, שחכמים פסלו עצים ולבונה שנטמאו. (וכמובן שלא חייבים על אכילתם מלקות).

משנה: לשם ששה זברים הזבח נזבח, 1. לשם זבח: שיזבח את הקרבן לשם מה שהוא הוקדש (= כגון שיזבח קרבן פסח לשם פסח), ולא לשם קרבן אחר. 2. לשם זובח: שיזבח את הקרבן כדי שיתכפר בו בעל הקרבן ולא כדי שיתכפר בו מישהו אחר. 3. לשם השם: לשם הקב"ה. 4. לשם אֲשִׁים: שיזבח אותו כדי להקטירו לגמרי ולא כדי לעשותו צלי על המזבח. 5. לשם ריח: כלומר כדי שיעלה מהקרבן ריח בהקטרתו, ולא שיצלה אותו קודם לכן ורק אח"כ יעלה אותו על המזבח שאז אין ריח בהקטרתו. 6. לשם ניהוח: לשם נחת רוח לקב"ה שאמר ונעשה רצונו. והחטאת ואשם יש בהם דין נוסף שצריך לזבוח אותם לשם חטא, דהיינו לשם כפרת אותו החטא שהביאו בעל הקרבן.

א"ר יוסי, אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר: כלומר גם מי שלא חשב בליבו על כל ששת הדברים הנ"ל, אלא שחט סתם כשר, לפי שתנאי בית דין הוא שישחטו סתם ולא יזכירו ששוחטים לשמו, והטעם שכך התנו ב"ד, שמא השוחט יטעה בלשונו ובמקום להגיד ששוחטו לשם קרבן פלוני יאמר ששוחטו שלא לשמו. שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד: כלומר שהרי אם השוחט יטעה ויאמר ששוחטו שלא לשמו הקרבן יפסל אפילו אם הבעלים יאמרו שהשחיטה היא לשמו, כיון שפסול הקרבן לא תלוי במחשבת הבעלים אלא במחשבת המקריב, ולכן תיקנו שישחט סתם כנ"ל.

נמרא: אמר רב יהודה אמר רב: נאמר בתורה **"עֲלֵה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה"**, ודורשים את הפסוק כך -

"עוֹלָה" לשם עולה, לאפוקי לשם שלמים דלא: דהיינו שצריך להקריב את העולה לשם עולה ולא לשם שלמים

"אִשָּׁה" לשם אִשִּׁים, לאפוקי כבבא דלא: שלא יקריבו על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים, אלא על מנת שתאכל אותו האש לגמרי.

"רִיחַ" לשם ריח, לאפוקי אברים שצלאן והעלן דלא: שלא יצלה את הקרבן ואח"כ יעלה אותו למזבח, דאמר רב יהודה אמר רב אברים שצלאן והעלן אין בהן משום ריח, שכיון שצלה אותם קודם, הרי כבר אינם מעלים ריח כשהעלה אותם למזבח.

"נִיחֹחַ" לשם הנחת רוח: נחת רוח לפני הקב"ה שאמר להקריב ונעשה רצונו.

"לה" שצריך להקריב לשם מי שאמר והיה העולם.

*

אמר רב יהודה אמר רב, חטאת ששחטה לשם עולה פסולה, לשם חולין כשרה וכו': לפי שנאמר **"וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל"**, דהיינו שום דבר לא מחלל קדשים, אלא רק קדשים מחללים קדשים, ולכן חטאת (= קדשים) ששחטה לשם עולה (= קדשים) פסולה, אבל לשם חולין כשרה.

קושיא: **מתיב רבה**: למדנו במשנתנו - 'אמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר, שהוא תנאי ב"ד'. משמע שרק אם שחטו סתם כשר אבל אם שחטו לשם חולין פסול!

תירוץ: **א"ל אביי**: יתכן שאם שחט סתם, הקרבן כשר ומרצה לבעלים, אבל אם שחט לשם חולין הקרבן כשר ואינו מרצה לבעלים, וגם רב שאמר 'שחטה לשם חולים כשרה' כוונתו שכשרה ואינה מרצה.

*